

MEMO

Aan : Stuurgroep Energietransitie
Van : Programmabureau MRE/Ontwikkelteam Energiesysteem/Warmte
Datum : 31 maart 2026

Onderwerp : Voorstel regionale aanpak netbewust bouwen

Voorstel

De stuurgroep wordt voorgesteld om in te stemmen met:

1. Opzetten van een regionale aanpak netbewust bouwen, via drie sporen

- a) Handelingsperspectief gemeenten: starten met het opzetten van een/meerdere regionale 'community of practice' (CoP) waarin gemeenten samenwerken rond concrete gebiedsontwikkelingen. Binnen deze CoP's worden praktijkervaringen, behoeften en knelpunten opgehaald en uitgewerkt. De praktijkopbrengsten vormen de basis voor het ontwikkelen van handelingsperspectief voor gemeenten en de uitwerking van ondersteuningsmiddelen, waaronder een mogelijke toolbox. Dit wordt in nauwe samenwerking uitgevoerd met onder andere de provincie Noord-Brabant en kennispartners zoals TU/e en TNO.
- b) Collectieve lijn met Enexis: verkennen van een collectieve aanpak voor gebiedsontwikkelingen, incl. randvoorwaarden en mogelijke casussen.
- c) Regionale positionering: verkennen wenselijkheid regionale afspraken en normering van netbewuste nieuwbouw vanuit de provincie Noord-Brabant

2. *Hiervoor een inhuuropdracht op de markt te zetten* De beoogde kennis, expertise en capaciteit is niet beschikbaar binnen de MRE. Om de aanpak vorm te geven is er externe capaciteit nodig die de bovenstaande sporen gaat uitwerken.

Aanleiding

De plannen voor de uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur gaan onvoldoende snel om de ruimtelijke ambities van de regio conform planning te realiseren. Door de versnelling van de energietransitie en de toenemende elektrificatie van wonen, mobiliteit en voorzieningen is netcongestie uitgegroeid tot een structurele randvoorwaarde. De komende 10-15 jaar zal beschikbare netcapaciteit in toenemende mate bepalen óf, waar en wanneer gebieds- en woningbouwontwikkelingen kunnen doorgaan. In de praktijk leidt dit steeds vaker tot onzekerheid en mogelijk tot vertraging of herprogrammering van plannen, met directe gevolgen voor projecthaalbaarheid én voor regionale ambities en fasering.

Tegelijkertijd groeit bij gemeenten de behoefte aan concreet handelingsperspectief. Hoe kan netcapaciteit vroegtijdig en werkbaar worden meegenomen in programmering en planvorming, zonder te vervallen in technische detaillering of verantwoordelijkheden van netbeheerders en marktpartijen over te nemen. Een

benadering hierbij is netbewust bouwen, maar die term wordt verschillend geïnterpreteerd en is nog steeds vrij abstract.

Een eerste MRE-praktijkverkenning (interviews en regionale werksessie) onderstreept dat netbewust bouwen niet alleen een technische opgave is, maar vooral ook een proces-, rol- en organisatievraagstuk. Het vraagt inzet van vrijwel alle betrokken partijen, terwijl de gemeentelijke invloed begrensd is. Het vraagt daarnaast extra capaciteit en kennis die er nog niet is en netbewust bouwen kent een beperkt aantal prikkels/werkafspraken die nog onvoldoende zijn uitgewerkt. Aan de andere kant is het geen separaat onderwerp, maar moet het een plek krijgen in het ontwikkelproces tussen gemeente en ontwikkelaar, waarin gezamenlijk afwegingen worden gemaakt.

Het onderwerp netbewust bouwen staat nog in de kinderschoenen. Er lopen in het Enexis-gebied momenteel nog nauwelijks concrete pilots, met uitzondering van initiatieven gericht op het slimmer benutten van lokale elektriciteitsproductie, zoals Joule4Joule in Eersel. Eerdere ideeën, zoals collectieve contractvormen toegepast in Merwede in Utrecht voor grote gebiedsontwikkelingen, zijn nog niet bekend in Enexis-gebied. Het is nog een zoektocht welke instrumenten gemeenten hebben, welke effectief zijn en welke positieve prikkels er ook weer terug in de projecten komen.

De beschikbare capaciteit bij Enexis is beperkt, waardoor regionale afstemming en prioritering noodzakelijk zijn om te voorkomen dat initiatieven met elkaar gaan concurreren. Deze ontwikkelingen vragen om een regionale aanpak waarin praktijkervaringen worden gebundeld, vertaald naar toepasbare werkwijzen en waar nodig worden benut voor gezamenlijke standpuntvorming en regionale afstemming.

Hierbij is structurele samenwerking met partners zoals de provincie Noord-Brabant, TNO, TU/e en het innovatieve bedrijfsleven essentieel.

Relatie regionaal netbewust bouwen met Brabantse Aanpak Netcongestie (BAN)

De provincie Noord-Brabant werkt met partners aan de aanpak van netcongestie via de BAN. Maatregel 9 (netbewuste nieuwbouw) uit de BAN handelt mede over dit onderwerp. Deze regionale aanpak en werkzaamheden van de BAN werkgroep-Maatregel 9 zullen in synergie worden ontwikkeld. Voor de maatregelen in de BAN is bestuurlijk afgesproken (BBOE 26/3/26) dat centraal (via de BAN) afgestemd wordt hoe de inzet van de netbeheerders er brabantbreed en in ieder van de regio's uit zal zien. Zodat – gegeven de beperkte capaciteit van de netbeheerders – transparant is hoe deze op de opgaven ingezet wordt.

De provincie organiseert in deze kaders via de leerlijn netbewust bouwen zowel een Brabantbrede bijeenkomst (9 april) als twee regionale sessies in de MRE. De beoogde aanpak is complementair aan de inzet van de Provincie en richt zich op de volgende stap, wat als gemeenten daadwerkelijk aan de slag willen. De opbrengsten van de bijeenkomsten in samenwerking met de Provincie vormen mede input voor de start en verdere uitwerking van de regionale MRE-aanpak. Met de kennisinstellingen (TNO/ TU/e) werken we samen binnen het Urban Development Initiatieve (UDI). Zij staan open voor de samenwerking en zien verdere kansen om te onderzoeken op de volgende thema's:....

Als laatste moet de externe partij de verbinding slaan naar het innovatieve bedrijfsleven. Buiten de overheid zijn er veel marktpartijen bezig met het vinden van oplossingen en concepten van netbewust bouwen. Door deze informatie naar binnen te halen, kunnen we concrete projecten helpen sneller koers te bepalen.

Afbakening

- De aanpak richt zich op de gebouwde omgeving, waaronder woningbouw en maatschappelijk vastgoed (zoals onderwijs-, zorg-, sport- en culturele voorzieningen), voor zover onderdeel van gebieds- of projectontwikkeling.
- Het gaat over de nieuwbouwopgave. De bestaande omgeving is ook belangrijk, maar is onderdeel van de warmteprogramma's van gemeenten.
- Mogelijk liggen er ook kansen bij het beter benutten van bestaande aansluitingen van herontwikkelingen of het optoppen van gestapelde bouw.
- Bedrijventerreinen en grootschalige commerciële of industriële ontwikkelingen maken geen onderdeel uit van deze aanpak. Voor nieuwe werklocaties werkt de MRE aan een aparte opdracht.
- De focus ligt op gebieds- en projectniveau, niet op individuele technische analyses van gebouwen.
- Netbewust bouwen wordt benaderd als onderdeel van ruimtelijke en programmatische keuzes, niet als losstaand energiethema.
- Gericht op de ambtenaren die direct betrokken zijn [binnen](#) de gebiedsontwikkeling, zodat de praktijk direct centraal staat.
- Gemeenten worden ondersteund in hun rol als kadersteller, regisseur en facilitator.
- De aanpak sluit aan op de aanpak van andere overheden zoals de Kennisleerlijn Netbewust bouwen van de Provincie.

Voorgestelde aanpak

De regionale aanpak netbewust bouwen wordt langs drie samenhangende sporen uitgevoerd:

1. het concretiseren van handelingsperspectief voor gemeenten, met als startpunt een (of meerdere) regionale community of practice (CoP) rond concrete gebiedsontwikkelingen;
2. het verkennen van een collectieve lijn richting Enexis voor gebiedsontwikkelingen;
3. Verkennen van de wenselijkheid van regionale afspraken (voor RES 2.0) en normering van netbewuste nieuwbouw vanuit de Provincie Noord-Brabant.

Deze 3 sporen worden uitgewerkt in de onderstaande onderdelen.

1A. Start met een regionale community of practice (CoP)

De aanpak start met het opzetten van een of meerdere regionale community of practice (CoP), waarin projecten met vergelijkbare schaal en complexiteit worden samengebracht. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen kleinere woningbouwontwikkelingen en grootschalige gebiedsontwikkelingen. Binnen de CoP wordt gewerkt vanuit bestaande projecten, zodat snel geleerd kan worden op basis van realistische randvoorwaarden, procesmomenten en dilemma's in de praktijk. Het samenbrengen van vergelijkbare casussen zorgt er ook voor dat we een bundeling van vragen kunnen neerleggen bij Enexis of kennispartners, om verder op te pakken. Zo houden we samen ook snelheid in de ontwikkelingen. Het uitgangspunt is om te starten met maximaal 8 a 10 projecten die concreet aan de slag willen, zodat de groep overzichtelijk blijft. Zijn er meer concrete projecten dan onderzoeken we of we een tweede community op kunnen zetten.

De CoP richt zich op:

- het ophalen van behoeften, knelpunten en succesfactoren bij gemeenten (met nadruk op uitvoerbaarheid en sturingsmogelijkheden);
- het uitwisselen van werkwijzen en oplossingen tussen gemeenten en/of projectteams;
- het verkennen van wat "netbewust bouwen" in de praktijk betekent, inclusief een gedeeld begrippenkader;
- het zichtbaar maken van procesmomenten waarop keuzes bepalend zijn (programmering, planvorming, contractering en uitvoering);
- Samenhang met andere ruimtelijke keuzes in de gebiedsontwikkeling.

1B. Van praktijkopbrengsten naar handvatten voor de praktijk (toolbox)

Op basis van de opbrengsten uit de CoP's wordt uitgewerkt welke instrumenten en ondersteuningsmiddelen gemeenten nodig hebben om netbewust bouwen breder en consistentier toe te passen. Deze stap vertaalt praktijkervaringen naar handelingsperspectief en maakt de opgedane inzichten toepasbaar voor gemeenten binnen en buiten de CoP.

Deze uitwerking kan leiden tot een praktische handvatten die gemeenten helpt bij toepassing in de dagelijkse praktijk. Daarbij wordt gedacht aan een overzichtelijke matrix die procesfasen koppelt aan typen gebiedsontwikkeling. In die matrix worden per situatie praktische hulpmiddelen opgenomen, zoals:

- sturingsopties en instrumenten;
- voorbeeldvragen en gespreksformats voor het gesprek met ontwikkelaars en ketenpartners;
- checklists en aandachtspunten per fase;
- De rol van Enexis per fase. Wanneer zijn ze nodig, welke informatie verwachten zij en wat kan je van ze verwachten;
- voorbeeldcasussen uit de CoP.

De ontwikkeling gebeurt in nauwe afstemming met gemeenten, Provincie en ketenpartners. Parallel hieraan wordt gewerkt aan het breder beschikbaar maken van inzichten en voorbeelden, zodat ook gemeenten die niet direct deelnemen aan de CoP stapsgewijs handelingsperspectief krijgen en de aanpak regionaal kan worden opgeschaald. Het doel is het versterken van het handelingsperspectief van gemeenten. Het opzetten van producten is geen doel op zich, enkel een middel om gemeenten te ondersteunen indien nodig. Het is ook niet te bedoeling om bestaande handreikingen opnieuw uit te vinden. Indien er al iets beschikbaar is dan zorgen we dat dit snel onder de aandacht komt bij de vragende gemeente.

2. Collectieve lijn richting Enexis

In samenhang met het CoP-spoor wordt gestart met de verkenning van een collectieve samenwerking met Enexis. De verkenning kijkt in hoeverre het mogelijk is om de (hulp)vragen van gemeenten te bundelen en collectief te beleggen bij Enexis. Voor de netbeheerder is het interessant omdat zij met dezelfde capaciteit meer impact kunnen maken. In de gesprekken onderzoeken we ook in hoeverre er meerdere collectieve sporen nodig zijn, vanuit de samenhang tussen gebiedsontwikkelingen. Het is waarschijnlijk dat grote samenhangende gebiedsontwikkeling (bv vanaf 2.500 woningen) meer sturingsruimte hebben maar daarmee ook een andere inzet vragen in het CoP-spoor en van de netbeheerder. Hier zal de focus ook meer liggen op het mogelijk maken van voorzieningen in de gebiedsontwikkeling.

3A. Regionale positionering

Op basis van de praktijkopbrengsten uit de CoP (en eventuele toolboxontwikkeling) wordt verkend of en hoe regionale richtinggevendende afspraken wenselijk en uitvoerbaar zijn. Dit betreft afspraken die gemeenten helpen om op een voorspelbare en consistente manier invulling te geven aan netbewust bouwen richting ontwikkelaars, binnen ieders eigen bevoegdheden.

Deze verkenning wordt afgestemd met de provincie Noord-Brabant en sluit aan op provinciale trajecten, waaronder de mogelijke opname van normering in de Omgevingsverordening. Ook wordt aansluiting gezocht bij het proces rond RES 2.0. De uitwerking resulteert in een conceptstandpunt en een voorstel voor vervolgstappen, ter bespreking en besluitvorming.

3B. Opzet regionale langetermijnstrategie

Tot slot wordt op basis van de eerste fase in beeld gebracht welke hiaten bestaan in kennis, tooling en werkaafspraken, welke aanvullende instrumenten of samenwerkingsvormen nodig zijn en hoe netbewust bouwen structureel kan worden verankerd in de regionale energietransitie en woningbouwopgave. De

analyse kan ook inzicht geven in welke nationale regelgeving verdere opschaling van netbewust bouwen in de weg zit of juist waar kansen liggen, als input voor de bovenregionale gesprekken die gevoerd worden.

Deze analyse vormt de basis voor een regionaal voorstel voor een langetermijnstrategie, inclusief mogelijke opschaling van CoP's, doorontwikkeling van instrumenten en borging in regionale afspraken in de RES 2.0 en bijvoorbeeld de woondeals.

Uitvoering van de aanpak

De uitvoering van de voorgestelde aanpak vraagt om gerichte procesbegeleiding, inhoudelijke uitwerking en structurele organisatie van samenwerking tussen gemeenten, ketenpartners en kennispartijen. Het gaat daarbij onder meer om het organiseren en begeleiden van de community of practice, het vertalen van praktijkopbrengsten naar instrumentontwikkeling (waaronder een mogelijke toolbox), het ondersteunen van de verkenning richting Enexis en het voorbereiden van regionale afspraken en besluitvorming.

Om deze aanpak voortvarend en samenhangend uit te kunnen voeren, wordt voorgesteld om hiervoor een uitvoerende partij te betrekken via een gerichte uitvraag in de markt.

De uitvraag richt zich op het uitwerken, organiseren en (deels) uitvoeren van de regionale aanpak, inclusief het opleveren van concrete producten, praktijkvoorbeelden en besluitvoorstellen die bijdragen aan verdere regionale samenwerking en opschaling van netbewust bouwen.

Planning

Besluitvormingsproces:

Ontwikkelteam Energiesysteem: 10 maart 2026

Ontwikkelteam Warmte: 24 maart 2026

Ambtelijk overleg 7 april 2026

Stuurgroep: 15 april 2026

Bij positieve besluitvorming

April/mei: Aanbestedingsprocedure

Start project vanaf juni 2026

Kennisleerlijn Provincie Noord-Brabant:

Werk sessie met MRE Wonen en woningbouwcorporaties: 19 maart 2026;

Brabantbrede sessie: 9 april 2026;

Verdiepende sessies in MRE: nog te plannen

Financiën

De dekking van de aanpak komt uit bestaande middelen. We gaan uit van een opdracht van een jaar (met mogelijke verlengopties). We verwachten +/- 5.1.1.c maximaal nodig te hebben voor het eerste jaar. Dit wordt gedekt door:

Programmalijn Energiesysteem: € 5.1.1.c (netbewust bouwen)

Programmalijn Warmte: € 5.1.1.c (5.1.2.e)